

Walterintie 2
05620 HYVINKÄÄ

29.9.2013

1(12)

Yleistä

Selvitystyöryhmä on laatinut ansiokkaan ja kattavan selvityksen, joka on selkeyttänyt ja jäsentänyt lastensuojelun nykyisiä ongelmia päätyen suureen joukkoon toimenpide-ehdotuksia.

Selvitysryhmä on perustanut työnsä pääosin olemassa olevaan aineistoon, kuulemistilaisuuksiin ja yhteydenottoihin. Isät lasten asialla ry:tä ei ole kuultu kuulemistilaisuuksissa. Tämä kokemusasiantuntijuuden puuttuminen näkyy loppuraportissa siten, että eroperheen, tapaajavanhemman sekä varsinkin vieraannuttamisen mukanaan tuomat lastensuojeluongelmat eivät ole saaneet ansaitsemaansa huomiota.

Tämä Isät lasten asialla ry:n lausunto ottaa kantaa sekä raporttiin että nykytilanteeseen ja tarjoaa niihin ratkaisuehdotukset.

Ehdotamme tässä lausunnossamme perusehdotuksen (s. 2-4) ja jäljempänä kymmenkohtaisen listan miten lastensuojelun tilaa tulisi kehittää (s. 4-12)

Isät lasten asialla on huolestunut siitä henkisen väkivallan muodosta, jota kutsutaan vieraannuttamiseksi. Siinä lapseen pyritään vaikuttamaan toista vanhempaa vieraannuttavilla tavoilla. Tämä pitää usein sisällään myös lapsen toisen puolen suvun ja ystävät. Vieraannuttaminen on yleistä huoltoriitatilanteissa (Lähde 1a). Tämä lapseen kohdistuva väkivalta on usein näkymätöntä ulkopuolisille. Vieraannuttaminen tapahtuu yleisesti psykologisen kontrollin kautta salakavalasti. Lapsi alkaa myönteillä vieraannuttavan vanhemman toiveita, puheita ja kertomuksia. Lapsi voi kirkkain silmin todeta tapaajavanhemman vahingoittavan häntä tapaamisilla, koska lapsen kanssa asuva vanhempi uskoo tai antaa ymmärtää näin tapahtuvan. Huoltokiistat näyttävät ulkopuolisiltakin sekavilta ja todellinen tilanne saattaa jäädä ammattilaiseltakin huomaamatta.

Yhdistyksemme jäsenmäärän (yli 500) kokemuksen mukaan vanhemmat eivät ole yhdenvertaisia lastensuojelun eivätkä lain vakiintuneen tulkinnan edessä. Käytännössä tämä heikentää lapsen oikeutta toiseen vanhempaansa ja mahdollistaa vallan väärinkäytön joka voi johtaa lastensuojelullisiin ongelmiin. Perhekäsité lähtee yhteiskunnassamme ”Yksi osoite, yksi koti”-mallista, mikä tarkoittaa sitä, että tapaajavanhempi jää lastensa elämässä sivuun ”toisen luokan vanhemmaksi” eikä lapsen turvan lähteeksi. Lastensuojelu ei aktiivisesti pyri turvaamaan lapsen suhdetta tapaajavanhempaan. Näin käy varsinkin, jos lapsen lähihuoltaja niin valitsee. Molemmat vanhemmat tuntuvat olevan lapselle tärkeitä lastensuojelussa vain puheen tasolla. Tosiasiassa vain sillä perheellä, jossa lapsi on kirjoilla, vaikuttaa olevan merkitystä. Tapaajavanhempi tuntuu olevan häiriötekijä tälle perheelle myös lastensuojelun kannalta. Tapaajavanhemman oikeudet vaateet sopimusten noudattamisesta nähdään riitelemisenä. Lähihuoltajan oikeudettomat sopimusten vastaiset toimet nähdään hyväksyttävänä erokriisinä, joka sitten loppuneen aikanaan joidenkin vuosien kuluttua. Tarvitaan muutoksia lainsäädäntöön, viranomaisten toimintaan, koulutukseen ja

valtuuksiin sekä asenteisiin, jotta yksikään lapsi ei turhaan menettäisi toista vanhempaansa erossa.

Henkinen väkivalta saatava lastensuojelun agendalle

Jokainen lapsensa vieraannuttamista ja huoltokiusaamista kohdannut vanhempi on jossain vaiheessa hakenut apua myös lastensuojelusta – jossain määrin myös kohdevanhemman sukulaiset kuten isovanhemmat. TURHAAN.

Ikävä kyllä lastensuojelun huoli ei nouse tarpeeksi suureksi tai heiltä puuttuvat käytännöt, halu tai osaaminen puuttua huoltokiusaamiseen ja vieraannuttamiseen. Selvitysryhmälle toimitetun aineiston ja kuulemistilaisuuksien perusteella kuva lastensuojelun nykytilanteesta painottuu raportissa huolestuttavaksi. Tämä vastaa myös jäsenistömme mielikuvaa maamme lastensuojelun tilasta. Yhteydenotot lastensuojeluun tuntuvat olevan hukkaan heitettyä aikaa sekä lastensuojelun että eroperheen ajankäytön osalta. **Tämä sivuutettu perusongelma juontuu siitä että lastensuojelun agendalla ei ole laadukkaasti henkiseltä väkivallalta suojeleminen ja sen tunnistamisen osaamista.**

Perusehdotuksenamme onkin raportin toimenpide-ehdotuksen kohtaan kaksi (2) seuraava täsmennys:

Fyysistä tai henkistä väkivaltaa kokeneiden lasten osalta ilmoitusvelvollisuus ja selvityskäytännöt tulee saattaa samalle tasolle kuin lapsen seksuaalisessa hyväksikäytössä: lastensuojelun ilmoitusvelvollisille viranomaisille ja ammattihenkilöille tulee säätää velvollisuus tehdä ilmoitus poliisille, kun heillä on syytä epäillä lapsen henkeen tai terveyteen kohdistunutta rikosta.

Miten tähän päästään?

A. Ehdotamme STM:n ja OM:n asettamaan työryhmän jonka tehtävänä on määritellä mitä on lapsen kohdistuva henkinen väkivalta ja tunnistamaan mitkä ovat henkisen väkivallan merkit lapsessa.

B. Lisäksi olisi tärkeää ohjeistaa viranomaisia siitä kuinka lasta tulee kuulla jos on syytä olettaa häneen kohdistuneen henkistä väkivaltaa. Lastensuojelulla ei ole riittävää ammattitaitoa ja resursseja selvittää, onko lapsen kohdistunut henkistä väkivaltaa.

C. Ehdotamme että asian tutkiminen jätetään samoille rikostutkijoille jotka tutkivat myös lapsen seksuaalista hyväksikäyttöä. Näin menetellen lastensuojelun tehtäväksi jää selvittää onko vanhemmilla huoltoriita ja vastaako vanhemman

toimet erikseen listattavia vieraannuttavia toimia.

D. Vieraannuttavia toimia ovat esim. perusteettomat tapaamisten estämiset, tapaamisten hankaloittamiset, muutto etäälle toisesta vanhemmasta ilman yhteistä sopimista, perättömät lastensuojeluilmoitukset jne. Jos lastensuojelulla on aihetta epäillä rikoksen tapahtuneen, olisi heillä ilmoitusvelvollisuus poliisille. Henkisen väkivallan tutkiminen ja tietotaidon hankkiminen tulisi sisällyttää/laajentaa myös Lastentalohankkeeseen.

E. Lievemmissä tapauksissa lastensuojelu ohjaa vanhemmat jatkossa uudistettavaan Lapsiystävälliseen sovitteluun tai perheoikeuteen ratkaisemaan lasta koskevat riidat.

Isät lasten asialla ry katsoo että STM:llä ja OM:llä on vastuu laittaa kuntoon suomalainen perheoikeus ja sen vaatima lainsäädäntö. Osaaminen perheasioiden sovittelussa ja oikeuslaitoksessa on niin vaihtelevaa että Suomen maine perheoikeusasioissa on vakavasti uhattuna kansainvälisestikin. Tuhannet lapset menettävät toisen vanhempansa tai ainakin läheisen suhteen häneen vuosittain, vain koska olosuhdeselvityksissä sekä oikeudessa ei ole osaamista, halua tai ymmärrystä vanhemman häiriökäyttäytymiselle. Oppia tulisi ottaa maista joissa häiriökäyttäytyminen otetaan esiin niin lastensuojelussa kuin oikeuskäytännöissäkin. Näissä maissa vanhemmat laitetaan vanhemmuudenarviointijaksoille, jotta persoonallisuuden häiriöt saadaan esiin. Lapset tarvitsevat turvallisen vanhemman joka pystyy huolehtimaan niin lapsen kasvusta ja kehityksestä, että toisen vanhemman mahdollisuudesta tavata lasta.

Isät lasten asialla pyytää päästä osallistumaan STM:n ja OM:n asettamaan työryhmään jonka tarkoituksena on rakentaa Suomeen toimiva, valvova ja sukupuolitasa-arvoinen perheoikeus. Otamme mielellämme osaa henkisen väkivallan ja vieraannuttavien toimien määrittelyyn. Yhdistyksellämme on runsaasti kokemusta vieraannuttamista kokevan lapsen kanssa toimimisesta, sosiaalipuolen kanssa toimimisesta ja suomalaisesta oikeusjärjestelmästä.

Huomioita selvitysryhmän raportista

Nykyinen toimintamalli on omiaan heikentämään kansalaisten luottamusta lastensuojeluun ja osaltaan pahentaa huoltoriitoja sekä kuormittaa siten turhaan resursseja.

Lastensuojelulakia kritisoitiin selvitysryhmän toimesta vain vähän, mutta lain hengen todettiin toteutuneen huonosti. Tämä on myös yhdistyksemme käsitys. Lainsäädännöllä on pyritty sinänsä hyviin tavoitteisiin, mutta kun yleisellä tasolla kirjoitettujen säännösten

tulkinnalle ja toteuttamiselle ei ole ollut riittävää ohjausta, on käytäntö muodostunut epäyhtenäiseksi ja jopa lainsäädännön tarkoituksen vastaiseksi. Käsite ”lapsen etu” on muodostunut kliseeksi, jolla voidaan perustella puuttumattomuutta lapsen vieraannuttamiseen. Aivan kuin vieraannuttaminenkin olisikin lapsen edun ja siten myös lastensuojelun tavoitteiden mukaista.

Selvitysryhmä jakaa kanssamme mielipiteen, jonka mukaan Suomi ei ole toteuttanut riittäväällä tavalla YK:n Lapsen oikeuksien yleissopimusta. Lastensuojelun tuloksellisuutta ja vaikuttavuutta olisi ilmeisesti merkittävästi parannettavissa ilman olennaisia lisäkustannuksia uudistamalla lainsäädäntöä ja toimintatapoja edistyneempien maiden mallin mukaisesti. Jos lastensuojelun toiminnan laadun kehittämistä ja seurantaa verrataan palvelualojen vastaaviin, voidaan todeta että ero on suuri – palvelualojen eduksi. Myös viranomaisvalvonnassa on paljon puutteita ja kehitettävää. **Panostamalla huoltokiusaamisen ja vieraannuttamisen estämisessä varhaiseen puuttumiseen ja ennaltaehkäisyyn, voidaan lastensuojelun resursseja vapauttaa keskeisten lastensuojeluongelmien hoitamiseen.**

10 korjattavaa asiaa

1. Eroperheiden lasten ongelmia käsitellään selvitysryhmän raportissa luvussa ”7.1. Eroperheiden lapset”. Raportin mukaan käräjäoikeuksissa käsitellään vuosittain noin 3 600 lapsen huoltoa ja tapaamisoikeutta koskevaa asiaa, joista riittäisi muodostuu 1 800-2 000 asiaa. **Mikä olisi sen parempaa ja kustannustehokkaampaa ennaltaehkäisevää lastensuojelutyötä kuin saattaa laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta velvoittavaksi kaikilta osin ja systematisoida sosiaalitoimen toiminta lakia tukevaksi ja vanhempia ohjaavaksi?** Vieraannuttamisen tunnistamiseksi ja sen haittojen ehkäisemiseksi on maailmalla paljon menetelmiä ja tehokkaita tuloksia – ne on saatava myös Suomen lastensuojelutyön koulutukseen. Lapsella tulisi olla oikeus olla yhteydessä turvallisen vanhemman kanssa ja lapsen oikeutta myös turvalliseen tapaajavanhempaan tulee erityisesti suojella sekä edistää. **Vanhempi, joka pyrkii poistamaan toisen vanhemman lapsen elämästä vaikuttamalla lapseen manipuloimalla tai vieraannuttamalla, harjoittaa käytännössä henkistä väkivaltaa lasta kohtaan.** - ”Huomattava osa eron kokeneista lapsista joutuu alttiiksi vieraannuttamiselle, johon viranomaisten tulisi kiinnittää enemmän huomiota” - (Lähde 1 b.) Vieraannuttaminen koskettaa maassamme myös isoa joukkoa isovanhempia ja muuta sukua, jotka vieraannuttamisen seurauksena menettävät yhteyden lapsenlapsensa tai sukulaislapsensa joko kokonaan tai osittain. Maassamme mikään viranomaistaho ei puolusta heidän tärkeyttään näille lapsille.
2. Raportin mukaan viranomaisten mahdollisuudet vaikuttaa lapsen tilanteeseen

ovat erittäin rajalliset silloin, kun vanhemmat eivät pääse yhteisymmärrykseen huolto- ja tapaamissopimuksesta tai toinen vanhemmista vaikeuttaa tai estää tehdyn sopimuksen tai annetun määräyksen toteuttamista käytännössä. Lastensuojelussa esiintyy raportin mukaan jopa käytäntöjä, joissa vanhempien välisen huolto- ja tapaamisprosessin ollessa vireillä pidättäytyään lastensuojelun toimenpiteistä. Myös huoltoriitatilanteessa tehtyjä lastensuojeluilmoituksia pidetään lähtökohtaisesti aiheettomina ja erokriisiin liittyvinä, vaikka kyseessä voi olla todellinen tilanne tai vaikkapa vieraannuttajavanhemman strategiaan kuuluva toimenpide, jolla pyritään luomaan uhkakuvaa toisesta vanhemmasta ja heikentämään toisen vanhemman psyykeä. Vanhempi, joka alistaa toista vanhempaa esim. omavaltaisilla sopimustulkinnoilla tai mitätöi toisen vanhemmuutta esim. olemalla välittämättä yhteishuollon periaatteista - huoltokiusaa toista vanhempaa. Huoltokiusatun vanhemman menetetyt voimavarat ovat suoraan pois lapselta. Avainsana onkin ennaltaehkäisy. Lastensuojelun nykymallit painottuvat liikaa jälkihoitoon, joka on paitsi kallista, usein myös tehotonta. Eroneuvotoiminta yms. ei taas auta vieraannuttamistavoitteen omaaviin vanhempiin.

3. Raportissa todetaan, että jos vanhemmat eivät pysty toimimaan lapsen edun mukaisesti tai toinen vanhemmista toimii lasta vahingoittavalla tavalla ja lastensuojelu kieltäytyy toimimasta, lapsi voi jäädä kokonaan ilman apua ja suojelua. Eli kun tulee vaikeita tapauksia, julkinen sosiaalitoimi vetäytyy tilanteesta. Henkinen väkivalta kuten esim. vieraannuttaminen ja tapaamisten perusteeton estäminen, on saatava velvoittavaksi lastensuojelumääräksi. Vanhemmuuden arviointia tulisi suorittaa nykyistä enemmän ja laadukkaammin, jotta lapselle löytyisi kaikin puolin turvallisempi sekä lapsen etua ja oikeutta vaaliva lähivanhempi. Selvitysryhmän hahmottelemassa uudessa palvelurakenteessa eroperhe tulisi sijoittaa aina automaattisesti asiakkaaksi perustason lastensuojeluviranomaisille (sivu 54), kunnes erovanhemmat ovat tehneet sopimuksen lapsen huollosta ja tapaamisesta sekä elatusmaksuista ja sosiaalitoimi on sopimuksen vahvistanut ja oikeus antanut lainvoimaisen päätöksen. Siihen asti sosiaalitoimella olisi velvollisuus turvata lapsen oikeus tavata molempia vanhempia ja puuttua tarvittaessa perheen ja lasten tilanteeseen myös vastentahtoisesti. Isät lasten asialla kannattaa ehdotettua mallia. Kuitenkin lakia lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta tulisi lisäksi muuttaa siten, että yhteistoiminta yhteishuollossa tulisi aidosti pakottavaksi (kuten lapsen koulutus, asuinpaikka, terveydenhuolto, uskonnonopetus jne.) sekä tapaamisten häirintä ja jopa suoranainen estäminen olisi lastensuojelun asiakkuuden selkeä peruste, joka velvoittaisi ja oikeuttaisi sosiaalitoimen puuttumaan lähivanhemman huoltajuuksasemaan (pätösvaltaan) lasta koskevissa asioissa ja johtaisi uuteen arviointiin lähihuoltajan kyvystä toimia lähihuoltajana.
4. **Raportissa todetaan, että pitkään jatkuvat erokriisit vaarantavat lapsen**

kehityksen. Lapsen vieraannuttaminen toisesta vanhemmasta on henkistä väkivaltaa lasta kohtaan. On varsin tavallista, etteivät vanhempien välit ole eron sattuessa parhaat mahdolliset. Varsin usein kiusattu osapuoli hakee apua lastenvalvojalta, lastensuojelusta tai perheneuvolasta. Näissä paikoissa hänelle vastataan, etteivät he voi tehdä mitään ja että kyseessä on vanhempien välinen asia. Näin kiusaaja jatkaa toimintaansa omaisten arvostelusta huolimatta ja usein jopa näiden tuella. Suomen lainsäädännössä on se puute, ettei tällaiseen lapsen henkiseen pahoinpitelyyn ole olemassa mitään sanktioita. Tekijä selviää kuin ”koira veräjämästä”. Hän myös tiedostaa sen ja käyttää asiointilaa hyväkseen. Tilaisuus niin kutsutusti tekee varkaan. Myös kiusattu vanhempi jää vaille apua. Lapsen edun mukaista ei voi olla se, että lapsen toista vanhempaa sallitaan kiusattavan huollon ja tapaamissopimuksen periaatteiden vastaisesti. Tämä ei ole myöskään hyvää hallintoa.

Yhteydenottoja sosiaalipäivystykseen koskien tapaamisten estämisiä ja viitteitä vieraannuttamisesta ei tilastoida. Puute joka piilottaa ongelman syvyyden – oikeanlainen tilastointi avaisi näkemään ongelman yleisyyden.

Molempia vanhempia tarvitaan ja molemmilla vanhemmilla tulee olla yhtäläinen oikeus toteuttaa vanhemmuuttaan myös eron jälkeen. Toisen vanhemman huoltokiusaaminen johtaa lapsen edun vastaiseen riitaan. Kiusaamisen ennaltaehkäiseminen on erityisen tärkeää. Lapsi ansaitsee toisiaan kunnioittavat vanhemmat ja ennen muuta lähivanhemmaksi sen, joka tuon kunnioittamisen tärkeyden ymmärtää. Nykyinen asenne- ja oikeuskäytäntö mahdollistavat ja jopa tukevat huoltokiusaamista ja vieraannuttamista. Tämä lakien tarkoituksen vastainen tilanne pitää korjata, koska seurauksena ovat lapsen psykologiset ongelmat, vuosia kestävät vanhempien riitaisuudet ja niistä johtuva tapaavan vanhemman syrjäytyminen lapsen elämästä sekä tilanteen aiheuttamat tapaavan vanhemman mielenterveysongelmat sekä taloudelliset ja sosiaaliset ongelmat. (Lähde 2.)

5. Oikeuslaitoksen toiminnan nykytilaan ei voida olla tyytyväisiä. Laki velvoittaa tuomareita tekemään lapsen edun mukaisia ratkaisuja. **Se, että päätökseen kirjataan päätöksen olevan lapsen edun mukainen, ei tee päätöksestä lapsen edun mukaista.** Lastensuojelulakiin kirjatut lapsen edun määreet eivät päätöksissä näy. Kansalaisten tulisi voida luottaa puolueettomaan oikeuskäytäntöön. Yhdistyksemme jäsenet voivat kertoa lukemattomista tapauksista, joissa oikeus näyttää toimivan selvästi puolueellisesti. Käytännössä lasten huoltajuus on ratkaistu jo ennen oikeudenkäyntiä. Oikeuden päätös noudattaa useimmiten olosuhdeselvityksen tekijöiden lausuntoa. Olosuhdeselvityksille tulisi luoda yhtenäinen standardi. Vain se, millä on merkitystä päätökselle lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta, tulisi selkeästi kirjata olosuhdeselvitykseen. Nykyiset olosuhdeselvitykset tukevat lähes poikkeuksetta, ylipainottuneesti, niin kutsuttuja vakiintuneita olosuhteita (status quo) huolimatta siitä, miten lähihuoltaja noudattaa yhteishuollon

periaatteita tai millä keinoin ”vakiintuneet” olosuhteet on saavutettu. Tämä suorastaan kannustaa moraalittomaan ja lainvastaiseen toimintaan aiheuttaen riitaa. Laki painottaa huoltajan vastuuta huolehtia lasten oikeudesta suhteeseen lapsille tärkeisiin lähimmäisiin, mutta oikeuskäytäntö ei lähde tästä. Huoltoriitojen ratkaisuperusteita olisi tutkittava ja ratkaisuissa olisi perusteltava, miksi tehdyn ratkaisun väitetään olevan lapsen edun mukainen. Tämä edellyttäisi kuitenkin sitä, että huolto- ja tapaamisasioita kyettäisiin ratkaisemaan oikeuslaitoksessa riittävän osaavasti. Pelkkä juridinen asiantuntemus ei tähän riitä. Ratkaisuksi on esitetty erityistä perheoikeutta, joka koostuisi juristien lisäksi vahvoista ammattilaisista, perhetyöntekijöistä, lastenpsykiatreista ja psykologeista. Tällöin sattumanvaraiset ja tunteenomaiset tekijät ja selvä ammattitaidottomuus eivät pääsisi vaikuttamaan päätöksiin kuten nyt näyttää tapahtuvan.

6. Suomessakin tulisi harkita perheoikeuksien perustamista. Ilman asiantuntemuksen lisäämistä ja monipuolistamista oikeuslaitoksen tilanne ei parane. Perheoikeus näyttää löytyvän useasta sellaisesta maasta, jotka ovat järjestäneet lastensuojelun Suomea osaavammin. Myös Helsingin hovioikeuspiirin laatuhanke lasten huolto- ja tapaamisoikeudesta (2007) tulisi päivittää ohjeilla vieraannuttamis- ja huoltokiusaamistilanteiden käsittelystä. Nykytilanne oikeuskäytännössä on lapsen edun kannalta kansan oikeustajun vastainen, koska tuomarin ohje eli laatuhanke opastaa tuomareita lähihuoltajan valinnassa näin:

”Ratkaisun perusteena on ainoastaan lapsen etu eikä siihen saa vaikuttaa se, miten vanhemmat ovat käyttäytyneet toisiaan kohtaan, ellei se osoita heistä jotain kielteistä vanhempana. Lapsen huoltoa ja asumista koskevat ratkaisu ei saa olla ”syyllisen” vanhemman rankaisemista tai hyvin käyttäytyneen vanhemman palkitsemista (Savolainen s.81)”. (Lähde 3.)

Isät lasten asialla on ehdottomasti sitä mieltä, että tapaamisten oikeudeton estäminen, huoltokiusaaminen ja vieraannuttaminen osoittavat huonoa vanhemmuutta ja kertovat kielteistä vanhemmasta vanhempana. Sosiaalitoimi ja oikeustoimi näyttävät olevan asiasta eri mieltä.

7. Koska huoltoriidoissa on loppujen lopuksi kysymys lapsen tulevaisuudesta eikä vanhempien asiasta, ehdotamme, että vanhempien tulisi todistaa valaehtoisesti. Jos vanhempien sallitaan käytännössä valehdella, jäävät lapsi ja hänen etunsa täysin suojattomiksi. Valehteleminen oikeudessa vie viimeisenkin uskon entiseen puolisoon vanhempana. Kuitenkin vanhemmuuteen tärkeänä osana kuuluvan vanhempien välisen yhteistyön pitäisi sujua hyvin oikeudenkäynnin jälkeenkin.
8. On yleisesti tunnettua, että lähihuoltaja voi vaikuttaa paljon siihen, miten lapsi suhtautuu tai uskaltaa suhtautua tapaavaan vanhempaansa. Jos lapsella ei ole henkistä lupaa toisen vanhemman tapaamiseen ja rakastamiseen, on selvää,

että lapsi voi kieltäytyä tämän tapaamisesta vasten omaa aitoa tahtoaan. Tämä on julmaa henkistä väkivaltaa paitsi lasta, myös tapaavaa vanhempaa kohtaan. Se, että lapselle annetaan vastuu tapaamisen toteutumisesta riittäisessä tilanteessa, ei ole lapsen edun eikä oikeuden mukaista.

Nykykäytäntö vaikuttaa olevan, että uskotaan automaattisesti lapsen ilmoittamaan omaan haluun olla tapaamatta toista vanhempaansa tutkimatta lapsen tahdonmuodostuksen todellisia syitä ja taustoja lainkaan.

Ehdotamme, että lapsen kieltäytyessä tapaamasta toista vanhempaansa, vieraannuttamisen osuus asiaan selvitetään. Lapsen oma tahto on erityisesti tutkittava lapsen ollessa vanhempien välisessä lojaalisuusristiriidassa. Tämä voi vaatia monipuolisen viranomais selvityksen, jossa lojaalisuusristiriidan ja vanhempien välisen riidan syy selvitetään. Selvityksen tason tulisi vastata rikostapausten selvittelyn tasoa, mikä vaatii erityistä koulutusta ja psykiatrasta asiantuntemusta. Suomeen olisikin saatava vaikkapa Yhdysvalloista vieraannuttamiseen erikoistuneita psykologeja, joiden järjestämä koulutus auttaa tehokkaasti viranomaisia tunnistamaan vieraannuttamisen ja toisaalta korjaa vieraannuttamisen haittavaikutuksia – lastensuojelulliset hyötyvaikutukset ovat olleet merkittäviä. Esimerkiksi Eromyrkky-kirjan kirjoittaja, Texasin kliinisen psykologian professori voisi kouluttaa maamme asiantuntijaviranomaiset, jotka voisivat edelleen kouluttaa muut viranomaiset, jotka sitä työssään tarvitsevat.

9. On hämmentävää huomata, miten lain lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta velvoittavuus on tosiasiallisesti jätetty vain lähivanhemman velvollisuudentunnon varaan. Jos yhteiskunnan oletus on se, että aikuiset ovat aina velvollisuudentuntoisia ja toimivat niin myös elävässä elämässä lapsiaan kohtaan, ei koko säätelyä tarvittaisi. Näin ei kuitenkaan ole. Siksi on lasten oikeuksien kannalta välttämätöntä varmistaa rakenteellisesti säädöksiin ja tarvittaessa nopeasti toimeenpantavin toimin ja sanktioin se, että lakia lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta noudatetaan.

Saksassa on laki, jossa tapaamisoikeuden estämisestä voidaan määrätä jopa 25 000 euron uhkasakko tai 6 kk vankeutta. Lakipykälän mukaan:

1. Lapsella on oikeus tavata molempia vanhempiaan; molemmat vanhemmat ovat velvoitettuja ja oikeutettuja tapaamaan lasta.
2. Vanhempien on pidättäydyttävä kaikesta, mikä vaikeuttaa lapsen suhdetta toiseen vanhempaan tai vaikeuttaa kasvatusta. Vastaava pätee myös, jos lapsi on muun henkilön hoivassa.
3. Perheoikeus voi päättää tapaamisoikeuden laajuuden ja määritellä sen toteutuksen lähemmin myös kolmansia osapuolia vastaan. Se voi asettaa pakkokeinoja osallisia kohtaan, jotta nämä noudattavat 2. momentissa määrättyä velvoitettaan. ..(jatkuu)..

Lakiteksti alkuperäisenä: <http://dejure.org/gesetze/BGB/1684.html>

Brasiliassa on vuodesta 2010 lähtien ollut voimassa laki vieraannuttamisesta, johon ministeriöiden tulisi perehtyä. Monissa maissa on paljon kehittyneitä toimintamalleja ja lakeja lasten suojelemiseksi huolto- ja tapaamiskiistoissa osittain siksikin, että vieraannuttamiseen suhtaudutaan näissä maissa vakavasti. Lapsen etu ja oikeus toteutuvat erotilanteissa parhaiten, jos molempien vanhempien tasa-arvoa ja yhdenvertaista viranomaiskohtelua nykytilanteesta kehitetään. Tässä asiassa Suomi on valitettavasti kehitysmaa.

10. Loppuraportissa kerrotaan viime vuosina tuomioistuimissa kehitetystä asiantuntija-avusteisesta sovittelusta, jossa tuomarin apuna toimii lapsen kasvun ja kehityksen asiantuntija. ”Hän pyrkii aktiivisesti auttamaan vanhempia tarkastelemaan tilannetta lapsen näkökulmasta ja tekemään lapsen edun mukaisia sopimuksia lapsen huollosta ja tapaamisesta. Kehittämishankkeen tulokset ovat olleet myönteisiä ja niiden perusteella mallia ollaan ottamassa käyttöön koko maassa.” (sivu 42)

Sovintoon päätyy kuitenkin vain noin puolet huoltoriidoista. Sovinto edellyttää, että kummallakin osapuolella on siihen valmiutta, mutta jos näin ei ole, keino ei toimi. Lisäksi sopimuksen syntyminen ei takaa sopimuksen noudattamista vastaisuudessakaan. Ns. ”pehmeät keinot”, joita on paljon tarjolla ja joita paljon käytetäänkin, eivät kuitenkaan kerta kerran jälkeenkään lopulta tehoa jopa tuhansiin tapauksiin. **Tiedossamme ei olekaan yhtään tapausta, jossa vieraannuttaja olisi lopettanut vieraannuttamisen sovittelun tuloksena.**

Wisconsinin osavaltiossa on yhdessä Yhdysvaltain vanhimmista perheoikeuksista ollut pitkään käytössä tasokas huoltoriitojen pakkosovittelumalli (Lähde 4). Sovittelijoilla on mielenterveystyön korkeakoulutus. Jos tuomari tietää, että perheessä on väkivaltaa tai vanhemmilla on alkoholi- tai huumeongelmia, lähete määrää vanhemmat sovittelun asemesta arviointiin, jossa sovittelijat keräävät vanhemmista enemmän tietoa kuin sovittelussa. Se tehdään myös silloin, jos sovittelu ei tuo tulosta. Arvioinnissa vanhemmat haastatellaan moneen kertaan, lapset tavataan, tehdään kotikäyntejä ja kerätään monilta tahoilta tietoja vanhemmista ja lapsista. Tältä pohjalta sovittelijat antavat suosituksen kiistan ratkaisuksi.

Vanhemmat voivat hyväksyä suosituksen tai tehdä asiasta oman sopimuksensa. Jos sopimusta ei synny, varataan aika oikeudenkäynnille, jonka tuloksena tuomari tekee lopullisen päätöksen. Arvioinnissa persoonallisuushäiriöt tulevat näkyviin, olipa henkilöllä diagnoosi tai ei. Usein käy selväksi, jos toinen vanhemmista toimii kosto- tai häiriköintitarkoituksessa, sillä tietoa kerätään paljon ja monesta lähteestä. Tuomarien päätöksissä sovittelijoiden suosituksilla on suuri merkitys. Useimmat vanhemmat haluavatkin tehdä itse päätökset omasta elämästään ja omista lapsistaan. Näin toimiva sovittelu säästää julkisia varoja, sillä se vähentää kalliita oikeudenkäyntejä.

Wisconsinin osavaltion sovittelumalli ja Brasilian vieraannuttamista koskeva laki ovat esimerkkejä kehittyneestä lastensuojelutoiminnasta erolasten kohdalla. Uskomme että on hyödyllistä ja tehokasta perehtyä meitä lastensuojelussa edistyneempien maiden lainsäädäntöön ja käytäntöihin sekä lanseerata niitä Suomeen.

Selvitysryhmän ehdotuksista

Selvitysryhmällä on kolme toimenpide-ehdotusta eroperheiden lapsia koskevien ongelmien poistamiseksi

1. lapsen kuulemisen tarkentaminen tapaamisprosessissa ja edunvalvojan sijaisen määrääminen (toimenpide-ehdotus 15)
2. tuettujen ja valvottujen tapaamisten lisääminen (16) sekä
3. ehdotus sosiaali- ja terveysministeriön, oikeusministeriön ja sisäministeriön yhteisestä selvityksestä, miten lapsen oikeus suojeluun turvataan konfliktitilanteissa (17).

Ensimmäinen ehdotus lasten kuulemisen tarkentamisesta on perusteltu, mutta edellyttää, kuten edellä on todettu, osaamisen sekä psykologisen tai psykiatrisen asiantuntemuksen lisäämistä sekä sosiaalitoimessa että oikeuslaitoksessa.

Tuetut tapaamiset (ehdotus 2) voivat ehkä viedä lasten asiaa eteenpäin, mutta jos toinen osapuoli kieltäytyy niistä, tarvitaan uusia keinoja tilanteiden selvittämiseksi. Valvottujen tapaamisten määräämiseen tulisi kiinnittää kriittistä huomiota. Euroopan ihmisoikeussopimuksen artikla 8 koskee jokaisen oikeutta perhe-elämään. Valvottu tapaamiset eivät ole hyvä ja inhimillinen keino edistää perhe-elämää. Ns. lähivanhempi voi nykyoloissa käyttää valvottuja tapaamisia huoltokiistoissa keinona saada täysin kunnollinen vanhempi vieraantumaan lapsestaan tietäen, että tapaaminen on harvoin, lyhyt ja tapahtuu epäsuotuisissa olosuhteissa. Valvottujen tapaamisten vaatiminen on jäsenistömme keskuudessa hyvin tunnettu toisen lähivanhemman strategia, jolla vahvistetaan vakiintuneita olosuhteita ja tuomioistuimen sekä sosiaalitoimen myötävaikutuksella kiusataan usein täysin kunnollista tapaajavanhempaa: ”Valvottuihin” joutuneen vanhemman leima on vahva rasite. Oman problematiikan aiheuttaa myös valvottujen tapaamisten määrän iso kasvu 2000-luvulla sekä sen aiheuttamat talousvaikutukset tapaajavanhemmille ja niitä järjestäville tahoille.

Lapsen oikeus ja vanhemman oikeus eivät olekaan yleensä vastakkaisia - kuten usein väitetään, vaan toisiaan tukevia oikeuksia. Yhdysvalloista voisi löytyä kokemusta systematisoidusta menettelytavasta, jossa ilman aitoa perusteltua syytä vastaan hangoittleva osapuoli joutuu lopuksi psykologisen tutkimuksen kohteeksi. Asiassa tarvitaan uutta lainsäädäntöä.

Kolmas ehdotus jatkoselvittelystä on looginen seuraus siitä, etteivät edellä mainitut

kaksi ehdotusta mitenkään riittä eroperheiden ongelmien ratkaisemiseksi. Loppuraportti on kovin niukkasanainen eroperheiden ongelmien osalta, mikä kieli ilmeisesti siitä, että eroperheiden ongelmia ja toisaalta ratkaisumahdollisuuksia ei nähdä merkittävänä lastensuojelullisena kehityskohteenä. Niin kuitenkin tulisi olla.

Yhdistyksemme toivoo, että se voisi osallistua raportin kohdassa 17. tarkoitettuun jatkoselvitykseen. Jatkoselvityksen tulee kattaa kohdissa 15 ja 16 mainitut seikat sekä muut mahdolliset erovanhemmuuteen liittyvät kohdat. Yhdistyksellämme on runsaasti kokemusta ja tietoa, josta voisi olla hyötyä, kun lastensuojelua ja lainsäädäntöä ryhdytään saattamaan Suomessa ajan tasalle. Toimenpide-ehdotusten kohdassa 1 sanotaan, että lastensuojelulakiin tulee lisätä säännökset kokemusasiantuntijaryhmien asettamisesta ja toiminnasta. Kannatamme tätä ja toteamme, että myös huolto- ja tapaamiskiistojen vähentämiseen tarvitaan em. ryhmiä – näihin ryhmiin Isät lasten asiassa ry pyytää päästä osallistumaan.

Yhdistyksemme pyytää myös työryhmältä sekä ministeriöiltä myönteistä suhtautumista eduskunnan lakivaliokunnassa lausunnolla oleviin lakialoitteisiin jotka toteutuessaan ja/tai jatkokehitettyinä osaltaan parantaisivat huomattavasti ja ennaltaehkäisevästi lastensuojelun tilaa maassamme:

LA 27/2012 Laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta:

Eduskunnan päätöksen mukaisesti lisätään 8 päivänä huhtikuuta 1983 lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta annetun lain (361/1983) 2§:ään uusi, kolmas momentti seuraavasti:

2 §

TAPAAMISOIKEUS

Tapaamisoikeuden toteutumisesta 1 §:ssä säädettyjen periaatteiden mukaisesti ei saa haitata eikä vaarantaa antamalla lapselle siitä vanhemmasta, jonka luona lapsi ei asu, totuudenvastaisia kielteisiä tietoja tai mielikuvia, jotka ovat omiaan vieraannuttamaan lasta sanotusta vanhemmastaan (vieraannuttamiskielto). Jos toinen vanhempi tai muu henkilö, jolle lapsen huolto on uskottu, rikkoo vieraannuttamiskieltoa, voidaan soveltaa 12 §:ää.

LA28/2012 : Rikoslaki 25.luku 5B §

Tapaamisoikeuden tahallinen estäminen

Jos kuuttatoista vuotta nuoren lapsen vanhempi tai henkilö jolle huoltajuus on määrätty estää tahallisesti ja toistuvasti tapaamisoikeuden toteutumisen, on hänet tuomittava jollei teko ole rangaistava rikoslain 5§:ssä tarkoitettuna lapsen omavaltaisena

huostaanottona tai 5§:ssä tarkoitettuna lapsikaappauksena, lapsen tapaamisoikeuden toteutumisen tahallisuudesta estämisestä sakkoon tai vankeuteen enintään kuudeksi kuukaudeksi.

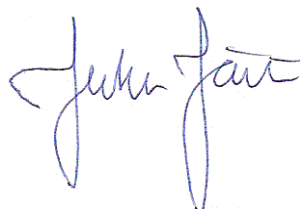
Kuten edellä on todettu, lakialoitteissa sanotut ongelmat ovat todellisia. Näiden lakialoitteiden kanssa samaa tarkoittavaa lainsäädäntöä löytyy muista maista. Mikäli aloitteet eivät johda eduskunnassa lainsäädäntötoimiin, olisi tarpeen ja välttämätöntä, että ministeriöt yhdessä ottaisivat ne jatkoselvityksen kohteeksi.

Kuten edellä on perusteltu tulee henkinen väkivalta saada lastensuojelun agendalle.

Lopuksi muistutamme että Isät lasten asialla ry toivoo, että se voi osallistua raportin kohdassa 17 tarkoitettuun jatkoselvitykseen, jonka tulee kattaa myös kohdissa 15 ja 16 mainitut asiat. Yhdistyksemme voi antaa paljon Suomen lastensuojelun tilanteen kehittämisen eteen. Tapaajavanhempien näkökulman puuttuminen on ristiriidassa lapsen edun ja oikeuden toteutumisen kannalta.

Vantaalla 29. päivänä syyskuuta 2013

Kunnioitavasti

Juha Järä, Isät lasten asialla ry:n puheenjohtaja
juha.jara@isatlastenasialla.fi
puh. 050 321 2760

Lähdeluettelo

- 1) a ja b. Häkkänen-Nyholm, Helinä 2010. Duodecim 2010;126:499–505
- 2) Fidler, Barbara ja Bala, Nicholas, Family Court Review, 48, 10-47.
- 3) Helsingin hovioikeuspiirin laatuhanke 2007, Lapsen huolto, tapaamisoikeus ja elatus, s. 10
- 4) Sosiaalitieto-lehti 11/2011 s. 19